

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ

1934

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

STEFAN ZWEIG

ΝΙΤΣΕ*

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΝΟΤΟΥ

Χρειαζόμαστε τὸ Νότο μ'ὀποιαδήποτε θυσία, χρειαζόμαστε ἐκφράσεις καθαρές, ἀπλές, χαρούμενες, εὐτυχισμένες καὶ λεπτές.

«Ἐμεῖς, οἱ ἀερόναυτες τοῦ πνεύματος», λέει μιά μέρα ὁ Νίτσε ὑπερήφανα γιὰ νὰ ὑμνήσει αὐτὴ τὴ μοναδικὴ λευτεριά τῆς σκέψης ποὺ βρίσκει τοὺς καινούργιους τῆς δρόμους στὸ ἀπέραντο καὶ παρθένο ἀκόμα στοιχεῖο. Καί, πραγματικά, ἡ ἱστορία τῶν πνευματικῶν του ταξιδιῶν, τῶν μεταβολῶν του καὶ τῶν ἀνυψώσεών του, αὐτὴ ἡ ἀναζήτησις τοῦ ἀπείρου, γίνεται ἀπόλυτα στὸ ἀνώτερο διάστημα, στὸ πνευματικῶς ἀπεριόριστο διάστημα: σάν ἓνα ἀερόστατο ποὺ ρίχνει διαρκῶς ἔρμα, ὁ Νίτσε γίνεται διαρκῶς πιὸ ἐλεύθερος μὲ τὶς ἀβαρίες του καὶ τὴ φευγάλα του. Μὲ κάθε σκοινὶ ποὺ κόβει καὶ κάθε ἐξάρτημα ποὺ ρίχνει, ὑψώνεται ὀλοένα πιὸ μεγαλόπρεπα σ' ἕναν πιὸ ἀνοιχτὸ ὀρίζοντα, μιά πιὸ μεγάλη συλλογὴ, μιά ἐπισκόπησις προσώπων πάνω ἀπ' τὸ χρόνο. Σ' αὐτὸν τὸν ὀρίζοντα ὑπάρχουν ἀπειρες κατευθύνσεις ποὺ μιά τους θά μπορούσε ν' ἀκολουθήσει πρὶν πέσει τὸ σκάφος του στὴ μεγάλη καταιγίδα ποὺ θά τὸ σπάσει: μὰ μόλις μπορεῖ νὰ τὴ σκεφτεῖ καὶ νὰ τὴν ξεχωρίσει. Μιά μονάχα ἀποφασιστικὴ στιγμή, μὲ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον, μπαίνει ἀπότομα καὶ συμβολικὰ στὴ ζωὴ τοῦ Νίτσε: εἶναι, σὰ νὰ ποῦμε, τὸ δραματικὸ

λεπτὸ τῆς ὥρας ὅπου τὸ τελευταῖο σκοινὶ κόβεται κι' ὅπου τὸ ἀερόστατο περνάει ἀπ' τὴν ἀκίνησια στὸ λυτρωμὸ, ἀπ' τὴν ἔλξη τῆς γῆς στὸ ἀπειρο.

Αὐτὸ τὸ δευτερόλεπτο τῆς ζωῆς τοῦ Νίτσε δὲν εἶναι ἄλλο παρά ἡ μέρα ποὺ ἀφίνει τὸ λιμάνι ποῦχει ἀγκυροβολήσει, τὴν πατρίδα του, τὴν καθηγητικὴν του ἔδρα, τὸ ἐπάγγελμα, γιὰ νὰ μὴ ξανάρθει πιά στὴ Γερμανία παρά μ' ἓνα πέταγμα γοργὸ κι' ἀλαζονικὸ—βρισκόμενος στὸ ἐξῆς γιὰ πάντα σ' ἓνα ἄλλο στοιχεῖο πλημμυρισμένο μὲ περισσότερὴ λευτεριά. Γιατί, ὅ,τι γίνεται ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα, δὲν ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἀληθινὴν προσωπικότητα τοῦ Νίτσε ποὺ ἀνήκει στὴν παγκόσμια ἱστορία: οἱ πρῶτες μεταβολές δὲν εἶναι παρά προετοιμασίες γιὰ τὴν καλύτερην γνωριμίαν τοῦ ἑαυτοῦ του. Καὶ δίχως αὐτὴ τὴν ἀποφασιστικὴν ὀρμὴν πρὸς τὸ λυτρωμὸ, μ' ὅλην τὴν ἐξυπνάδα, θά ἐξακολουθοῦσε νὰ μένει σὲ μιά κατάστασιν ὑποδεέστερη. Θά γινόταν ἓνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς καθηγητὰς τοὺς ἀφιερωμένους σὲ μίαν εἰδικότητα, ἓνας Erwin Rhode ἢ ἓνας Dilthey, ἓνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τοὺς τιμᾶμε στὸ περιβάλλον τους, χωρὶς μολοντοῦτο νὰ βλέπουμε ἐκεῖ καμμίαν ἀποκάλυψιν γιὰ τὸν πνευματικὸν μας κόσμον. Μονάχα τὸ φανέρωμα τῆς δαιμο-

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον.

νιακής φύσης, τὸ ξέσπασμα τοῦ πνευματικοῦ τῆς πάθους, τὸ αἴσθημα τῆς πρωτόγονης λευτεριάς, δείχνει τὸ Νίτσε σὰ μιά προφητική μορφή καὶ μεταμορφώνει τὸ πεπρωμένον του σὲ μῦθο. Κι' ἐπειδὴ ἐδῶ δοκιμάζω νὰ ξαναπαραστήσω τὴ ζωὴ του ὄχι δραματικά, μὰ σὰ μιά θεατρικὴ σκηνή, σὰν ἓνα καλλιτέχνημα καὶ μιά πνευματικὴ ἰαγωδία, τὸ ἀληθινὸ του ἔργο βρίσκω πῶς ἀρχίζει μονάχα τὴ στιγμή πού ὁ καλλιτέχνης φανερώνεται στὸν ἴδιο του ἑαυτὸ καὶ ἀπαχτᾶ συνείδηση τῆς λευτεριάς του. Ὁ Νίτσε, στὴ φιλολογικὴ του χρυσαλλίδα, εἶναι ἓνα πρόβλημα γιὰ τοὺς φιλόλογους: μονάχα ὁ φτερωτὸς ἄνθρωπος, ὁ «ἀεροναύτης τοῦ πνεύματος», ἀνήκει στὴ φιλολογικὴ δημιουργία.

Ἡ πρώτη αὐτὴ ἀπόφαση τοῦ Νίτσε γιὰ τὴν ἀργοναυτικὴ του ἐκστρατεία πρὸς ἀναζήτηση τοῦ ἑαυτοῦ του εἶναι ὁ Νότος—καὶ θὰ μείνει ἢ μεταμόρφωση τῶν μεταμορφώσεων του. Ἔτσι καὶ στὴ ζωὴ τοῦ Γκαίτε τὸ ταξίδι στὴν Ἰταλία εἶναι μιά ὁμοία ἀποφασιστικὴ στάση: κι' ἐκεῖνος καταφεύγει στὴν Ἰταλία γιὰ νὰ ζητήσει ἐκεῖ τὸ ἀληθινὸ του ἐγώ, γιὰ νὰ περάσει ἐκεῖ ἀπ' τὴ σκλαβιά στὴ λευτεριά κι' ἀπ' τὴν ἀπλή φυτικὴ ζωὴ σὲ μιά ζωὴ δημιουργικὴ. Μέσα του ἐπίσης, σὰν περνᾷ τις Ἀλπεις, στὴν πρώτη λάμψη τοῦ ἰταλικοῦ ἡλίου, μιά μεταμόρφωση γεννιέται, δυνατὴ σὰν ἔκρηξη: «Μοῦ φαίνεται, γράφει ἀπ' τὸ Trentin⁽¹⁾, ὅτι ξαναγυρίζω ἀπὸ μίαν ἀποστολὴ στὴ Γροιλανδία.» Ὁ ἴδιος «ἀρρώστησε ἀπ' τὸ χειμῶνα» καὶ στὴ Γερμανία «ὑπόφερε ἀπ' τὸ συννεφιασμένον οὐρανό». Ὁ ἴδιος, ἐπίσης φύση ὁλοτελᾶ γυρισμένη πρὸς τὸ φῶς καὶ πρὸς μιά ἀνώτερη καθαρότητα, μόλις πάτησε τὸ Ἰταλικὸ χῶμα, νοιώθει μέσα του ἓνα τρεμούλιασμα πρωτόγονο τῆς πιὸ ἐσώψυχης εὐαισθησίας του, ἓνα ἀπλωμα κι' ἓνα λυτρωμό, μιά καινούργια καὶ πιὸ προσωπικὴ ἀνάγκη λευτεριάς. Μὰ ὁ Γκαίτε δοκιμάζει πολὺ

ἀργὰ τὸ θαῦμα τοῦ Νότου, στὰ σάραντα του πιὰ χρόνια. Ἡ κροῖστα εἶναι πιὰ πολὺ σκληρὴ γύρω ἀπ' τὸν ἑαυτὸ του, καμωμένη στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἀπὸ μέθοδο καὶ σκέψη: ἓνα μέρος τοῦ εἶναι του, τῆς σκέψης του, ἔχει μείνει στὸ σπίτι του, στὴν Αὐλή, μὲ τ' ἀξιώματά του καὶ τίς θέσεις του. Εἶναι πιὰ πάρα πολὺ κρυσταλλωμένος ὁ ἐσωτερικὸς του ἑαυτὸς γιὰ νὰ μπορέσει ν' ἀλλάξει ὁλοτελᾶ ἀκόμη μιά φορά ἢ νὰ μεταμορφωθεῖ σὲ ὅ,τιδήποτε. Τὸ νὰ μένει στὴν ἐξουσία ἄλλων θάταν ἐνάντιο στοὺς κανόνες τῆς ζωῆς του: Ὁ Γκαίτε θέλει πάντα νὰ ναι κύριος τῆς μοίρας του καὶ νὰ μὴ πέρνει ἀπ' τὰ πράγματα παρὰ ὅ,τι θέλει (ἐνῶ, ἀντίθετα, ὁ Νίτσε, ὁ Hoelderlin, ὁ Kleist, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἄσωτοι ἀφίνονται πάντα ὁλόκληροι καὶ μ' ὄλη τους τὴν ψυχὴ στὴ διάθεση κάθε ἐντύπωσης, εὐτυχισμένοι ἂν ξανασπρωχτοῦν ἀπ' αὐτὴ στὸ κύμα καὶ στὴ φωτιά τοῦ ποταμοῦ τῆς ζωῆς). Ὁ Γκαίτε βρίσκει στὴν Ἰταλία ὅ,τι ζητᾷ ἐκεῖ, δεσμοὺς πιὸ στενοὺς (ὁ Νίτσε ζητᾷ τὸ μεγαλόπρεπο μέλλον καὶ τὸ λυτρωμό ἀπ' ὅ,τι εἶναι ἱστορικό). Δὲ νοιάζεται, ἀλήθεια, παρὰ γιὰ πράγματα ποῦναι χωμένα στὸ χῶμα: γιὰ τὴν ἀρχαία τέχνη, τὸ ρωμαϊκὸ πνεῦμα, τὰ μυστήρια τοῦ φυτοῦ καὶ τῆς πέτρας (ἐνῶ ὁ Νίτσε βλέπει μ' ἔκσταση καὶ μὲ μιά μεγάλη χαρὰ τὰ πράγματα ποῦναι πάνωθὲ του: τὸ ζαφειρένιο οὐρανό, τὸν ὀρίζοντα τὸν καθαρὸ ὡς τὸ ἄπειρο, τὴ μαγεῖα τοῦ φωτός πού ἀστράφτει καὶ μπαίνει σ' ὄλους τοὺς πόρους του). Νὰ γιατί ἡ ἐντύπωση τοῦ Γκαίτε εἶναι προπάντων ἐγκεφαλικὴ κι' αἰσθητικὴ, ἐνῶ τοῦ Νίτσε προπάντων ζωντανή: ἐνῶ ὁ πρῶτος βρίσκει στὴν Ἰταλία ἓνα καλλιτεχνικὸ στύλ, ὁ Νίτσε ἀνακαλύπτει σ' αὐτὴν ἓνα στύλ τῆς ζωῆς. Ὁ Γκαίτε γίνεται ἀπλῶς γόνιμος, ἐνῶ ὁ Νίτσε παθαίνει ὅ,τι προκαλοῦν μιά ἀληθινὴ μεταφύτευση κι' ἓνα ἀληθινὸ ξανάνωμα. Ὁ ἄνθρωπος τῆς Βαϊμάρης δοκιμάζει, εἶναι ἀλήθεια, τὴν ἀνάγκη νὰ ξανανιώσει («Βέβαια, θᾶξιζε περισσότερὸ νὰ

(1) Τοῦ Τυρόλου (Σημ. τοῦ μεταφρ.)

μην ξαναγυρίσω, αν δεν μπορέσω να ξαναγυρίσω με μιά νέα ζωή», μά δπως κάθε μισοσηματισμένη μορφή δεν έχει πιά παρά τη δύναμη να υπομένει «έντυπώσεις». Για μιά ριζική μεταμόρφωση, τόσο τέλεια σαν αυτή του Νίτσε, ο σαραντάρης άνθρωπος είναι πιά πάρα πολύ κατασταλαγμένος, πολύ εγωϊστής και προπάντων πολύ άπειθής: το δυνατό και σταθερό ένστικτο της διατήρησης του εγώ του (που στά τελευταία του χρόνια θά γίνει ένας φοβερός και παγωμένος θώρακας) δέ δίνει στην αλλαγή, απ' την πλευρά της σταθερότητας, παρά έναν περιορισμένο χώρο: άνθρωπος φρόνιμος και ταχτικός, δέ δέχεται παρά ότι αυτό που σκέπτεται πρέπει νάναι ωφέλιμο για τη φύση του (ένω ένας χαρακτήρας διονυσιακός πέρνει το κάθε τί με το παραπάνω και χωρίς φόβο για κανέναν κίνδυνο). 'Ο Γκαίτε θέλει μονάχα ν' αύξησει τόν πλουτο του, μά ποτέ δεν αφήνεται να χαθεί μες στα πράγματα όσο που νά μεταμορφωθεί. Νά γιατί ή τελευταία κουβέντα του για τόν Νότο είναι μιά εύχαριστία ζυγισμένη με φροντίδα και μετρημένη σοβαρά, άρνητική όμως μολοντοούτο. «'Ανάμεσα στ' αξιόλογα πράγματα πουμαθα σ' αυτό τόν ταξίδι, λείει στις τελευταίες του λέξεις τίς σχετικές με την 'Ιταλία, πρέπει νά βάλω και τόν ότι με κανέναν τρόπο δέ μπορώ πιά νάμαι μόνος και νά ζω μακριά απ' την Πατρίδα μου.»

Φτάνει ν' αναποδογυρίσουμε αυτή τη διατύπωση που έχει τίς άδρες γραμμές ένός μετάλλιου, και θά ίδοιμε όλοφάνερα την έντύπωση πουκανε στό Νίτσε: ό Νότος. Τόν συμπέρασμα του είναι όλότελα αντίθετο από τόν Γκαίτε, μ' άλλα λόγια ότι στό έξής δέ μπορεί πιά νά ζεί παρά μόνος και μονάχα μακριά απ' την πατρίδα του. Ένώ ό Γκαίτε, αφήνοντας την 'Ιταλία, ξαναγυρίζει άκριβώς στην άφετηρία του, άφοθ έκαμε ένα εκπαιδευτικό κι' ένδιαφέρον ταξίδι, και φέρνει μες στις άποσκευές του, στην καρδιά του και στό μυαλό του, πράγ-

ματα πολύτιμα για ένα σπίτι, για τόν σπίτι του, ό Νίτσε είναι όριστικά έκπατριμένος κι' έχει βρει τόν άληθινό του εγώ, «πρίγκηπας έκτός νόμου», εύτυχισμένος που είναι χωρίς πατρίδα, χωρίς έστία και χωρίς περιουσία, λυτρωμένος για πάντα απ' τίς «μζέριες της πατρίδας», από κάθε πατριωτική υποδούλωση». Από δώ και πέρα δεν υπάρχει πιά γι' αυτόν καμιά άλλη άποψη έκτός απ' αυτήν που άντικρούζει με τόν πέταγμα του ό «καλός Εύρωπαίος», αυτό τόν «είδος του ανθρώπου που κάνει άληθινά νομαδική ζωή και βρίσκεται πάνω απ' τά έθνη», που τόν αναπόφευκτο έρχομό του τόν νοιώθει μέσα στην άτμόσφαιρα, ποψη που στό κατώφλι της όρθώνει την κατοικία του, —σ' ένα βασιλείο χτισμένο στό υπερπέραν, στό μέλλον. Για τόν Νίτσε, ό διανοούμενος φαίνεται όχι εκεί που γεννιέται, (ή γέννηση είναι πράγμα περασμένο, ιστορικό), μά εκεί που ό ίδιος γεννάει και φέρνει στόν κόσμο: «Ubi pater sum, ibi patria.» «'Οπου γίνομαι πατέρας, εκεί είναι ή πατρίδα μου.» Κι' όχι όπου γεννήθηκε. Τόν άνεκτίμητο κι' αναλλοίωτο εύεργέτημα που απέκόμισε απ' τόν ταξίδι του στό Νότο είναι ότι στό έξής ό κόσμος όλος γίνεται για τόν Νίτσε μιά ξένη χώρα και μαζί μιά πατρίδα, κι' ότι μέσα του μπορεί νά φυλάξει αυτό τόν βλέμμα τόν πουλιού που πετά, αυτό τόν καθαρό βλέμμα που βυθίζεται σαν όρνεο άρπαχτικό στό ύψη, ένα βλέμμα γυρισμένο απ' όλες τίς μεριές πρós τούς όρίζοντες που άνοίγονται άπειροι από παντού. ('Ο Γκαίτε, αντίθετα, κατά τά λόγια του τά ίδια, έφερε σέ κίνδυνο την προσωπικότητά του, μά επίσης τη φύλαξε «περιτριγυζόμενος από κλειστούς όρίζοντες».) Μιά που ό Νίτσε άποκαταστάθηκε στό Νότο, βρίσκεται για πάντα πιά μακριά απ' τόν παρελθόν του, είναι όριστικά άπογερμανοποιημένος, δπως είναι όριστικά λυτρωμένος απ' τη Φιλολογία, τόν Χριστιανισμό, την 'Ηθική. Και τίποτα δέ χαρακτηρίζει τόσο την πλούσια φύση του, που τρέχει

μπρός χωρίς κανένα φρένο, παρά το-
 το έδω τό απλό πράγμα: Δέν έκανε
 ποτέ ένα βήμα πρὸς τὰ πίσω, οὔτε
 έριξε ποτέ μελαγχολική και θλιμένη
 ματιά στο παρελθόν του. Ὁ ταξιδευ-
 τής τοῦ βασιλείου τοῦ μέλλοντος εἶναι
 τόσο πολὺ εὐτυχισμένος πού μάρκα-
 ρε «στό πιὸ γρήγορο πλοῖο γιὰ τὴν
 κοσμοπολιτική του περιήγηση», ὥστε
 νὰ μὴ δοκιμάζει ποτέ τὴ νοσταλγία
 τῆς Πατρίδας, πού δέν ἔχει παρά μιὰ
 γλώσσά κι εἶναι μονόπλευρη και
 μονοκόμματη: νὰ γιατί κάθε προσπά-
 θεια πού γίνε γιὰ νὰ ξαναγερμανιστεῖ
 πρέπει νὰ καταδικαστεῖ σὰ μιὰ πλά-
 νη (σήμερα πολὺ τῆς μόδας). Γι' αὐ-
 τὸν τὸν ἄνθρωπο τὸν ἀνέκαθεν ἐλεύ-
 θερο, δέν ὑπάρχει πιὰ τρόπος ν' ἀρ-
 νηθεῖ τῇ λευτεριά: ἀφ' ὅτου ἔνοιωσε
 πάνωθῃ του τὴν καθαρότητα τοῦ Ἰτα-
 λικοῦ οὐρανοῦ, ἡ ψυχὴ του ἀναφρικιάζει
 στὴ σκέψη κάθε «σκοταδιοῦ» πού θὰ
 μπορούσε νὰ ρχόταν ἀπ' τὰ σύννεφα,
 ἀπ' τὸ ἀμφιθέατρο τῶν καθηγητῶν,
 ἀπ' τὴν ἐκκλησία ἢ ἀπ' τὸ στρατόνα.
 Τὰ πνεμόνια του, τὰ ἀτμοσφαιρικά
 του νεῦρα, δέν ἀνέχονται πιὰ κανένα
 εἶδος Βοριᾶ «γερμανικότητας», πίεσης:
 δὲ μπορεῖ πιὰ νὰ ζεῖ μὲ τὰ πα-
 ράθυρα κλειστά; τίς πόρτες μανταλω-
 μένες, στό μισοσκόταδο, σ' ένα σού-
 ρουπο και σὲ διανοητικές καταχνιές.
 Ἀπὸ δῶ και πέρα, γι' αὐτόν, τὸ νὰ
 εἶναι ἀληθινὸς ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ
 εἶναι καθαρὸς, μὲ τὸ νὰ βλέπει μα-
 κρυὰ και νὰ σπρώχνει ὡς τὸ ἄπειρο
 τὰ σύνορα τῆς ἀκριβείας. Κι' ἀφοῦ
 θεοποίησε μ' ὄλο τὸ μεθύσι τοῦ πνεύ-
 ματός του αὐτὸ τὸ φῶς, αὐτὸ τὸ πρω-
 τόγονο, ἀστραφτερό και διαπεραστικὸ
 φῶς τοῦ Νότου, ἀπαρνήθηκε γιὰ πάν-
 τα τὸ «γερμανικὸ διάβολο, τὸ πνεύ-
 μα, τὸ δαίμονα τοῦ σκότους». Ἡ γα-
 στρονομική σχεδὸν εὐαισθησία του τῶ-
 ρα πού ζεῖ στό Νότο, στὰ «ξένα»,
 βλέπει στό κάθε γερμανικὸ πράγμα
 μιὰ τροφή πολὺ βαρειά και πολὺ δυ-
 σάρεστη γιὰ τὴ ραφιναρισμένη του
 γεύση, ένα εἶδος «δυσπεψίας», ἕναν
 τρόπο νὰ μὴν ξεμπερδεύει ποτέ μὲ τὰ
 προβλήματα πού τοῦ παρουσιάζονται,

ένα μέσο νὰ σέρνει σὲ ὄλη του τῇ ζωῇ
 τὸν κύλιντρο πού τοῦ πιέζει τὴν ψυχὴ:
 ὁ Γερμανὸς δὲ θάναί πιὰ ποτέ γι' αὐ-
 τὸν ἀρκετὰ «ἐλαφρὸς».

Και τὰ ἔργα, ἀκόμη, πού ἄλλοτε
 τόσο εἶχε ἀγαπήσει, τοῦ προξενοῦν τῶ-
 ρα ένα εἶδος διανοητικῆς βαρυστομα-
 χιάς: στοὺς «Ἀρχιτραγουδιστές» νοιώ-
 θει τὸ βάρος, τὸ μπερδεμα τῶν ἰδεῶν,
 τὸ ἰδιότροπο, μιὰ δυνατὴ προσπάθεια
 γιὰ γαλήνη. Στὸ Σοπενάουερ, τὰ χα-
 λασμένα μυαλά, στὸν Κάντ, τὴν ὑπο-
 κριτική κι ἀλλαγμένη γεύση ἑνὸς κρα-
 τικοῦ ἠθικισμοῦ. Στὸν Γκαίτε τοῦ φέρ-
 νουν τὴ νάρκωση οἱ τιμές και τ' ἀξιώ-
 ματα, ὅπως και οἱ θεληματικά πε-
 ριωρισμένοι ὀρίζοντες. Κάθε τί τὸ
 γερμανικὸ εἶναι γι' αὐτόν ἀπὸ δῶ και
 πέρα σούρουπο, μισοσκόταδο, σκοτάδι.
 Κλείνει πολλές σκιές τῆς χτεσινῆς ἡμέ-
 ρας, πολλὴ ἱστορία, ένα βάρος πολὺ
 μεγάλο γιὰ τὸ ἐγὼ πού ἔσυρε ὡς τότε
 πίσω του: κάποιες δυνατότητες — κι'
 ὅμως τίποτε τὸ ξεκάθαρο: ἕναν τρόπο
 νὰ ρωτάει διαρκῶς, νὰ ἐπιθυμεῖ, ν' ἀ-
 ναστενάζει και νὰ γυρεύει, ένα πλά-
 σιμο κουραστικὸ κι ὀδυνηρό, ένα ἀδιά-
 κοπο πάει κι' ἔλα ἀνάμεσα ναί και
 ὄχι. Μὰ ἐκεῖ δὲ βρίσκεται μονάχα
 μιὰ διανοητικὴ στενοχώρια μπρὸς στὴν
 πνευματικὴ κατασκευή, τὴν ὁμοία μὲ
 τὴ σημερινή, τῆς πολὺ μοντέρνας Γερ-
 μανίας, τῆς φτασμένης στό ἀνώτα-
 τό της σημείο. Δὲ βρίσκεται μονάχα
 μιὰ δυσσάρεσκεια πολιτική, ὑποκινη-
 μένη ἀπ' τὴν «Αὐτοκρατορία» κι'
 ἀπ' ὅσους θυσίασαν τὴ Γερμανικὴ
 ἰδέα στό ἰδεώδες τοῦ κανονιοῦ. Δὲ
 βρίσκεται μονάχα μιὰ αἰσθητικὴ ἀντι-
 πάθεια γιὰ τὴ Γερμανία τῶν βελουδο-
 σκέπαστων ἐπίπλων και τὸ Βερολῖνο
 τῆς στήλης τῆς Νίκης. Ἡ καινούργια
 ἐπιστήμη τοῦ Νότου, πού δέν εἶναι
 παρά αὐτὴ τοῦ Νίτσε, καταπιάνεται
 μ' ὄλα τὰ προβλήματα, ὄχι μόνο μὲ
 τὰ Ἐθνικά, ἀπαιτεῖ μ' ὄλη τῆς τῆ
 δύναμη μιὰ διαύγεια και μιὰ καθα-
 ρότητα ὀλόφωτες σάν τοῦ ἡλίου, «Φῶς,
 μονάχα φῶς, και πάνω ἀκόμα κι' ἀπ'
 τὰ χειρότερα πράγματα», τὴν πιὸ ἀνώ-
 τερη ἡδονὴ μὲ τὴν πιὸ δυνατὴ διαφά-

νεια — μιὰ χαρούμενη ἐπιστήμη κι' ὄχι ἕναν παιδαγωγικό δασκαλισμό, τὸν τραγικά κατσοφιασμένο «τοῦ σχολαστικοῦ κόσμου», αὐτὴ τὴν ὑπομονητικὴ πολυμαθεία, τὴν ἀντικειμενικὴ, τὴ βαρειά καθηγητικὴ τῶν Γερμανῶν, ποὺ βγαίνει ἀπ' τὸ γραφεῖο κι' ἀπ' τὴν αἵθουσα τῶν παραδόσεων. Ὁχι ἀπ' τὸ μυαλό, ἀπ' τὴν πνευματικότητα, μὰ ἀπ' τὰ νεύρα, ἀπ' τὴν καρδιά, ἀπ' τὸ αἶσθημα κι' ἀπ' τὰ σπλάγχνα ἔρχεται αὐτὴ ἡ ὀριστικὴ ἀπάρνηση τοῦ Βορρᾶ, τῆς Γερμανίας, τῆς Πατρίδας του. Εἶναι μιὰ κραυγὴ ποὺ βγαίνει ἀπ' τὰ πνεύματα ποὺ ἐπιτέλους βρίσκουν ἕναν ἀέρα καθαρό, εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐπιτέλους βρῆκε τὸ «κλίμα τῆς ψυχῆς του», τὴ λευτεριά. Ἀπὸ κεῖ προέρχεται ἡ παράφορη ἐσώψυχη ἀγαλλίασή του, ἡ κραυγὴ του τῆς γεμάτης κακεντρέχεια φαιδρότητας: «Πήδησα!».

Ἐνῶ συγχρόνως τὸν βοηθάει νὰ ξεγερμανιστεῖ ὀριστικά, ὁ Νότος τὸν βοηθάει ἐπίσης νὰ ξεχριστιανιστεῖ ὀλότελα. Ἐνῶ, σὰ μιὰ σαύρα, χαιρετᾷ τὸν ἥλιο κι' ἡ ψυχὴ του λούζεται ἀπ' τὸ φῶς ὡς τὰ πιὸ βαθειὰ νευρικὰ δίχτυα, κι' ἐνῶ ρωτᾷει τί εἶναι αὐτὸ ποὺ τόσο καιρὸ σκίαζε τὸν κόσμον, τί εἶναι αὐτὸ ποὺ τὸν ἔκανε τόσο σιωπηλό, τόσο θλιμένο, τόσο στενοχωρημένο, ποὺ τὸν ἔκανε τόσο ἀνανδρὰ νᾶχει συνείδηση τῆς ἀμαρτίας, γυμνώνοντας ἀπὸ κάθε ἀξία τὰ πιὸ γαλήνια πράγματα, τὰ πιὸ φυσικὰ καὶ τὰ πιὸ δυνατὰ, καὶ κουρελιάζοντας ὅ,τι ὁ κόσμος ὅλος ἔχει πιὸ πολύτιμο, τὴν ἴδια τὴ ζωὴ, — βλέπει στὸ Χριστιανισμὸ, στὴν πίστη πρὸς τὸ ὑπερπέραν, τὴ δύναμη ποὺ σκιάζει τὸ σημερινὸ κόσμον. Αὐτὸς ὁ «βρωμιάρης ὁ Ἰουδαϊσμός, ὁ καμωμένος ἀπὸ ραββινισμὸ καὶ δεισιδαιμονία», γκρέμισε κι' ἔπνιξε τὴν εὐτυχία, τὴ γαλήνη τοῦ κόσμου. Ἐπὶ πενήντα γενεές ὑπῆρξε τὸ πιὸ ἐπικίνδυνον ναρκωτικὸ ποὺ παράλυσε ἠθικὰ κάθε τι ποὺ εἶχε ἄλλοτε μιὰν ἀληθινὴ δύναμη. Μὰ τώρα (κι' ἀκριβῶς ἐδῶ βλέπει ξαφνικὰ ἕνα σκοπὸ στὴ ζωὴ) ἡ μελλοντικὴ σταυροφορία ἐναντίον τοῦ Σταυ-

ροῦ πρέπει ἐπιτέλους ν' ἀρχίσει, πρέπει νὰ ξανακατακτηθεῖ ἡ πιὸ ἱερὴ χώρα τῆς ἀνθρωπότητας: ἡ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Τὸ «ξεχειλισμένο ἐνστικτο τῆς ὑπαρξῆς» τοῦδωσε ἕνα βλέμμα γεμάτο πάθος γιὰ τὸ κάθε πρᾶγμα αὐτῆς τῆς γῆς, γιὰ κάθε ἀλήθεια. Καὶ μονάχα ὕστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψη βλέπει πόσον καιρὸ «ἡ φλογερὴ καὶ γεμάτη ὑγεία ζωὴ» τοῦ ἔμενε κρυμμένη ἀπ' τὸ λιβάνι καὶ τὴν ἠθικὴ. Στὸ Νότο, σ' αὐτὴ τὴ «μεγάλῃ σχολῇ τῆς πνευματικῆς καὶ φυσικῆς θεραπείας», ἔμαθε νᾶναι φυσικός, νὰ διασκεδάζει τὸν ἑαυτὸ του χωρὶς τύψεις, καὶ νὰ νοιώθει τὴ γαλήνια καὶ πρόσχαρη ζωὴ χωρὶς τὸ φόβον τοῦ χειμῶνα καὶ χωρὶς τὸ φόβον τοῦ Θεοῦ. Ἀπόχτησε τὴν πίστη ποὺ λέει στὸν ἑαυτὸ τῆς ἕνα ναι ἐγκάρδιον καὶ ἀθῶον. Μὰ αὐτὴ ἡ αἰσιοδοξία ἔρχεται ἀπὸ ψηλά, — ὄχι βέβαια ἀπὸ ἕνα θεὸ κρυμμένο, μὰ ἀπ' τὸ πιὸ φανερὸ καὶ τὸ πιὸ εὐεργετικὸ μυστήριον τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ φωτός. «Στὴν Πετροῦπολη ἤμουν νιχιλιστῆς· ἐδῶ πιστεύω στὸν ἥλιο ὅπως τὰ φυτὰ.» Ὁλη τοῦ ἡ φιλοσοφία βγαίνει ἀπ' τὸ λαμπρικαρισμένο αἷμα του: «Μείνετε μεσημβρινός, ἔστω καὶ ἀπὸ πίστη μόνον», λέει σ' ἕνα φίλον του. Λοιπὸν, ἀφοῦ ἡ διαύγεια εἶναι ἕνα τόσο δραστήριον φάρμακον γιὰ τὸν καθένα, τοῦ γίνεται ἱερὴ. Στ' ὄνομά τῆς ἀρχίζει τὸν πόλεμον, τὴν πιὸ φοβερὴν του ἐκστρατεία ἐναντίον αὐτοῦ ποὺ τολμάει πάνω στὴ γῆ νὰ καταστρέφει τὴ γαλήνην, τὴν καθαρότητα, τὴ λευτεριά καὶ τὸ ἡλιόλουστο μεθύσι τῆς ζωῆς. «Ἡ προσήλωσή μου στὸ παρὸν εἶναι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἕνας πόλεμος μὲ μαχαίρι.»

Ἀλλὰ μαζί μ' αὐτὸ τὸ θάρρος, ἡ ἀλαζονεὶα πέρνει μέρος ἐπίσης σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ τοῦ φιλόλογου, ποὺ κύλησε πίσω ἀπ' τὰ κλειστὰ παράθυρα σὲ μιὰν ἀκίνησιαν νοσηρὴν. Ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματός του, ποὺ μέχρι τότε ἦταν πηγμένο, ἀνακατεύτηκε γερὰ καὶ δυνάμωσε: ὡς τίς πιὸ ἀπόμακρες ἴνες τῶν νεύρων του, κάτω ἀπ' τὸ διαπεραστικὸ φῶς, ἡ καθαρὴ καὶ κρυστάλλινη μορφή τῶν ἰδεῶν ἀρχίζει νὰ κι-

νεΐται, καί από τὸ στύλ, ἀπ' τὴ γλώσσα πού ξαφνικά λαμπυρίζει καὶ σιγοτρέμει, ὁ ἥλιος κάνει νὰ ξεπετιῶνται σπίθες διαμαντένιες. "Ὅλα ἔχουν γραφτεῖ στὴ «γλώσσα τοῦ νεμου πού λυώνει τὸν πάγο», ὅπως τὸ λέει ὁ ἴδιος στὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ ποῦγράψε στὸ Νότο: ὑπάρχει μιὰ ἑξαψη πλέριας λευτεριάς καὶ ξεσπάσματος, ὅπως ὅταν ἓνα στρῶμα πάγου σπάει κι' ἡ γλυκειὰ ἀνοιξη ἀπλώνεται μὲ μιὰ χαϊδευτικὴ καὶ πρόσχαρη ἡδονή. Φῶς ὡς τὸ πιὸ μεγάλο βάθος, διαύγεια καὶ στὸ ἐλάχιστο τρεμούλιασμα, μουσικὴ ἀκόμα καὶ σὲ κάθε σιωπὴ, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτός ὁ ἀλκυονικὸς τόνος, αὐτός ὁ διάφανος οὐρανός! Τὶ διαφορὰ ρυθμοῦ ἀνάμεσα στὴν παλιὰ γλώσσα πού— εἶν' ἀλήθεια— ἦταν καλὰ δουλεμένη καὶ γερὰ φτιαγμένη, μὰ ὀλοτέλα πετρωμένη, καὶ σ' αὐτὴ τὴν καινούργια γλώσσα μὲ τίς ἡχηρὲς ὀρμές, αὐτὴ τὴν ὀλόχαρη γλώσσα, τὴ λυγερὴ καὶ πλούσια, πού ἀγαπάει νὰ μεταχειρίζεται καὶ νὰ ξεδιπλώνει ὄλες τίς ἄκρες της, πού, σάν τοὺς Ἴταλούς, διασκεδάζει κάνοντας κάθε εἶδος μορφασμοῦ, καὶ πού δὲν κουράζεται, ὅπως οἱ Γερμανοί, νὰ μιλά, μένοντας ἀκίνητη καὶ μὴ πέρνοντας μέρος στὴν ἔκφραση! Στὸ βαρὺ κι' ἡχηρὸ Γερμανὸ τῶν οὐμανιστῶν, πού φοράει μαῦρο φράκο, δὲν ἐμπιστεύεται πιά ὁ Νίτσε τίς σκέψεις τοῦ πού βγαίνουν ἀβίαστα κι' ἔχουν πάρει τὸ χρῶμα τους στοὺς περιπάτους του, σάν τίς πεταλοῦδες. Αὐτὲς οἱ σκέψεις, κόρες τῆς λευτεριάς, θέλουν μιὰν ἐλεύθερη γλώσσα, μιὰ λυγερὴ γλώσσα μὲ σῶμα γυμνὸ κι' εὐκίνητο σάν ἐνὸς ἀθλητοῦ, καὶ μὲ λυτὲς ἀρθρώσεις, μιὰ γλώσσα πού νὰ μπορεῖ νὰ τρέχει, νὰ χορεύει ὄλους τοὺς χορούς, ἀπ' τὸ γῦρο τῆς μελαγχολίας ὡς τὴν ταραντέλλα τῆς τρέλλας, μιὰ γλώσσα πού νὰ μπορεῖ νὰ τὰ ὑποφέρει ὅλα καὶ νὰ τὰ λέει ὅλα—χωρὶς ν'ἀχει ὤμους χαμᾶλη ἢ βᾶδισμα ἀνθρώπου σκυφτοῦ ἀπ' τὸ βάρος ἐνὸς φορτίου. "Ὅλη ἡ παθητικότητα τοῦ κατοικίδιου ζώου, ὅλη ἡ σοβαρότητα τῶν γαλήνιων

πραγμάτων, εἶναι — σὰ νὰ ποῦμε— βουλιαγμένες κι' ἔχουν χαθεῖ ἀπ' τὸ στύλ του. Τὸ στύλ του σηκώνεται πηδηχτὰ ἀπ' τὸ παιγνίδι τῶν λέξεων ὡς τὴν πιὸ ὑπέρτατη γαλήνη, καὶ κάποιες στιγμὲς ἔχει, ἐκτὸς ἀπ' τ'ἄλλα, μιὰ παθητικὴ ὁμοία μὲ τὸν ἦχο πού βγαίνει ἀπὸ μιὰ πολὺ παλιὰ καμπάνα. Ξεχειλίζει ἀπὸ ζυμώσεις κι' ἐνέργειες. Μοιάζει σὰ σαμπάνια, μὲ πολλὰ γυαλιστερά μαργαριτάρια, κι' εἶναι ἱκανὴ ν' ἀφρίσει μ' ἓνα ξαφνικὸ ρυθμικὸ ξεχειλισμα. Βγάζει χρυσὲς ἀνταύγειες, σάν τὸ παλιὸ κρασί τοῦ Φαλέρνο, κι' ἔχει μιὰ διαφάνεια μαγικὴ κι' ὡς τὰ κατάβαθὰ του ἀκόμα, κι' ἓνα λαμπύρισμα δίχως ταῖρι σὸ χαρῶπὸ καὶ σπινθηροβόλο τοῦ τρέξιμο. "Ἴσως ποτὲ γλώσσα γερμανοῦ ποιητῆ νὰ μὴν ξανάνιωσε τόσο γρήγορα, τόσο ξαφνικά καὶ τόσο πλέρια. Καὶ δίχως ἄλλο, καμμιὰ δὲ διαπεράστηκε ἔτσι ἀπ' τὸν ἥλιο καὶ δὲν ἔγινε τόσο ἐλεύθερη, τόσο μεσημβρινή, τόσο ὑπέροχα χορευτικὴ, τόσο «σπιρτόζα», τόσο εἰδωλολατρικὴ. Μόνον στὴν ἀδελφικὴ του ὑπαρξὴ τοῦ Van Gogh εἶδαμε μιὰν ἄλλη φορά αὐτὸ τὸ θαῦμα μίᾶς ὁμοίας καὶ ξαφνικῆς ἐπιδρομῆς τοῦ ἡλίου σ' ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Βορρᾶ: μόνον τὸ πέρασμα ἀπ' τὴ θλιβερὴ ζωγραφικὴ μὲ τὰ σκοτεινὰ καὶ βαρεῖα χρῶματα τῶν χρόνων πού ἔζησε στὴν Ὀλλανδία, στὰ δυνατὰ, ζωηρὰ καὶ γεμάτα τραγοῦδι καὶ φλογερὸ λευκὸ τῆς Προβηγκίας, μονάχα αὐτὴ ἡ ξαφνικὴ ἐπιδρομὴ τῆς τρέλλας τοῦ φωτός σ' ἓνα πνεῦμα μισόστραβο πιά, μπορεῖ νὰ παραβληθεῖ μὲ τὴ φώτιση πού ὁ Νότος ἔδωσε στὸ εἶναι τοῦ Νίτσε. Μονάχα σ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ φανατικούς τῆς ἀλλαγῆς, αὐτὸ τὸ μεθύσι, αὐτὸ τὸ ρούφηγμα τοῦ φωτός μὲ τὴ μανία τῆς γεμάτης ἀπὸ τὸ πάθος ἐνὸς βρυκόλακα, εἶναι τόσο γρήγορα καὶ τόσο πρωτάκουστα. Μονάχα οἱ δαιμονισμένοι νοιώθουν τὸ θαῦμα μίᾶς φλογερῆς ἀποκάλυψης ὡς τὴ μικρότερη ἵνα τῆς ζωγραφιάς τους, τῆς μουσικῆς τους, τῶν λόγων τους.

Μὰ ὁ Νίτσε δὲ θᾶχε αἷμα δαιμο-

νισμένου ἂν μπορούσε νὰ χορτάσει ἀπ' ὁποιοδήποτε μεθύσι: νὰ γιατί ζητάει διαρκῶς τὸ ἀνώτερο στὸ Νότο, στὴν Ἰταλία. Ζητάει ἕνα «ὑπέρ-φῶς», μιὰ «ὑπέρ-διαύγεια». Ὅπως ὁ Hoelderlin μεταφέρει σιγά-σιγά τὴν Ἑλλάδα του στὴν «Ἀσία», δηλαδή στὴν Ἀνατολή, στὴ χώρα τῶν βαρβάρων, ἔτσι, στὸ τέλος, τὸ πάθος τοῦ Νίτσε εἶναι ὁλόκληρο φορτωμένο ἀπ' τὰ σπιθηρίσματα μιᾶς καινούργιας ἔκστασης γιὰ τοὺς τροπικούς, γιὰ τὴν «Ἀφρική». Ποθεῖ τὸ κάψιμο τοῦ ἡλίου ἀντὶ γιὰ τὸ φῶς του, μιὰ διαύγεια ποὺ καταστρέφει σκληρὰ ἀντὶ τὸ νὰ τὸν περιβάλλουν πράγματα μὲ ξεκάθαρη γραμμὴ. Ποθεῖ ἕνα σπασμὸ ἡδονῆς ἀντὶ γιὰ γαλήνη: ἡ ἄπειρη ἐπιθυμία ξεσπάει μέσα του γιὰ νὰ μεταμορφώσει ὁλότελα σὲ μεθύσι τοὺς λεπτοὺς ἐρεθισμοὺς τῶν αἰσθήσεών του, νὰ κάνει ἀπ' τὸ χορὸ ἕνα πέταγμα καὶ νὰ ζεστάνει, ὡς

ποὺ νὰ πυρωθεῖ γιὰ καλὰ, τὸ θερμὸ αἶσθημα τῆς ὕπαρξης. Κ' ἐνῶ αὐτὲς οἱ ἐπιθυμίες φουσκώνουν μὲς στὶς φλέβες του, ἡ γλῶσσα δὲν ἀρκεῖ πιά στὸ ἀδάμαστο πνεῦμα του. Κι' αὐτὴ γίνεται γιὰ κείνο πολὺ ἴσια, πολὺ ὕλιστική, πολὺ βαρειά. Χρειάζεται ἕνα καινούργιο στοιχεῖο γι' αὐτὸν τὸ διονυσιακὸ χορὸ ποῦχει ἀρχίσει μεθυσμένα μέσα του. Χρειάζεται μιὰ λευτεριά μεγαλύτερη ἀπ' αὐτὴν ποὺ μπορεῖ νὰ τοῦ προσφέρει ἡ ὑποταγὴ τοῦ λόγου. Νὰ γιατί ξαναγυρίζει στὸ πρῶτο του στοιχεῖο, στὴ μουσική. Ἡ μουσικὴ τοῦ Νότου, νὰ ἡ τελευταία του ἔμπνευση, μιὰ μουσικὴ ὅπου ἡ διαύγεια γίνεται μελωδία κι' ὅπου τὸ πνεῦμα ἀποχτᾷ φτερά. Καὶ τὴ γυρεύει, τὴ γυρεύει, αὐτὴ τὴ διάφανη μεσημβρινὴ μουσικὴ, ὅλο τὸν καιρὸ καὶ σ' ὅλες τὶς ζῶνες, χωρὶς νὰ τὴ βρίσκει, — ὡς ποὺ στὸ τέλος τὴν ἐπινοεῖ ὁ ἴδιος.

(Ἀκόλουθεῖ)

Μεταφρ. Π. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

Ο ΣΤΡΑΤΟΚΟΠΟΣ ΠΕΡΑΣΕ

Ὁ πονεμένος στρατοκόπος πέρασε
καὶ σήμερα,
καὶ μοῦπε πῶς τὸν ἔζησε, τὸν γέρασε
μιὰ χίμαιρα.

Σὲ δάση, σὲ φαράγγια, ὅπου πλανήθηκε,
παινέθηκε,
στά σύθαμπα καὶ μὲ ἡλίο μὲ θυμήθηκε,
ὅπου βρέθηκε.

Ὁ πονεμένος στρατοκόπος πέρασε
τὸ δρόμο του,
στὸν πόνο του μ' ἀγκάλιασε, μὲ κέρασε
τὸν πόνο του.

ΓΙΑΓΚΟΣ ΦΡΑΓΚΟΣ

